Meta Knol zag geen samenwerking tussen haar museum en de bedrijfscollecties ontstaan als de bedrijven doorgaan met collectioneren. Zij pleitte ervoor dat in plaats daarvan bedrijven zich zouden toeleggen op het verstrekken van kunstopdrachten. Een onrealistisch voorstel, omdat de essentie van een bedrijfscollectie ligt in de beweeglijkheid ervan en in het fysiek meegaan met veranderingen in de onderneming.

Lex ter Braak, directeur van het Fonds Beeldende Kunsten, Vormgeving en Bouwkunst, sprak zijn waardering uit voor de bedrijfscollecties. Hij haalde alle vooroordelen tegen bedrijfscollecties onderuit die even daarvoor vanuit de musea waren uitgesproken. Zwakke werken in een bedrijfscollectie? De kelders van musea zitten er vol mee! Verzamelen bedrijven alleen kunst die naar verwachting in waarde zal stijgen? Het museum dat werk aankoopt dat alleen maar in waarde daalt heeft heel wat uit te leggen! Kan een kunstwerk beter tot zijn recht komen in een museumcollectie, waar er zorgvuldig mee wordt omgegaan en het voor de eeuwigheid verworven is? De praktijk laat zien dat musea werken naar depot verbannen en ze beschadigd raken of verdwijnen. Ter Braak pleitte voor een samenwerking tussen bedrijven en musea, door van elkaars expertise gebruik te maken in zaken als conservering en bruiklenen. Het was een voorstel waarop het moeilijk zou zijn nee te zeggen. De bedrijfscollecties willen wel van het schisma af, alleen de musea zetten nog hun hakken in het zand.

Robert-Jan Muller was van 1994-2000 adviseur bij de toenmalige afdeling Kunst & Vormgeving van KPN.

Museumtijdschrift
28-02-2010

collectioneren voor de zaak

Bedrijfs-collecties

"*Weg met de schisma's!*" Met deze oproep opende Alexander Strengers een symposium over bedrijfscollecties. *door Robert-Jan Muller*

De VCBN, de Vereniging Bedrijfscollecties Nederland, opgericht in 2005, telt 45 bedrijven, organisaties en instellingen die naast hun hoofdbezigheid kunst verzamelen. De leden zijn grote bedrijven als KPN, TNT Post, Rabobank, ABN AMRO en AkzoNobel, naast ziekenhuizen als het AMC en LUMC, en organisaties als De Nederlandsche Bank, het Ministerie van Buitenlandse Zaken en NOG Collectie van het SNS Reaalfonds. Bij elkaar vormen verzamelende bedrijven en instellingen een financiële macht waarmee rekening gehouden moet worden: over de afgelopen vijf jaar wordt hun aandeel (inclusief bedrijven die niet bij VBCN zijn aangesloten) in de Nederlandse kunstmarkt op zo'n twintig procent geschat, ofwel een kleine dertig miljoen euro. Wanneer het aandeel van VBCN-leden conservatief wordt geschat, is dat altijd nog vijf procent, ofwel 7,5 miljoen euro. Hierbij kunnen dan nog kunstprijzen en percentageregelingen van verschillende bedrijven opgeteld worden. De uitgangspunten voor het collectioneren zijn per bedrijf weliswaar verschillend, maar ze hebben gemeen dat er hedendaagse kunst wordt verzameld: voornamelijk Nederlandse kunst, maar de laatste tien jaar wordt er ook steeds meer internationaal verzameld. Op buitenlandse beurzen zijn bezoekende bedrijfscollectioneurs ten opzichte van museumdirecteuren dan ook vaak in de meerderheid.

vooroordelen

Een symposium over de eigen collecties zou een goede gelegenheid voor de VBCN zijn tot borstklopperij, maar er werd gekozen voor discussie. Om de status aan te geven van de bedrijfscollecties: niet alleen waren galeriehouders, kunstcritici en museumdirecteuren uitgenodigd, maar zelfs Nout Wellink (DNB) en Elco Brinkman, voorzitter van Bouwend Nederland en het ABP, gaven acte de présence in de discussiepanels.

Universitair onderzoeker aan de VU, Arno Witte, was door het VBCN verzocht een weerslag van zijn studie naar bedrijfscollecties te presenteren, zowel in het boek als tijdens het symposium. Daar was moed voor nodig, want je weet nooit wat er uit zo'n onderzoek komt, dat in dit geval voor een groot deel was gebaseerd op een enquête onder de bedrijfscollectieaviseurs. In de verschillende hoofstukken gaat Witte niet in op de inhoud van de collecties. Wel beschrijft hij hoe het collectioneren veranderde van 'cultuuropvoeding' van de medewerkers in de jaren vijftig, tot, in deze tijd, een bijdrage aan het profiel van het bedrijf tegenover de buitenwereld.

Een manco in zijn onderzoek en aanbevelingen is, dat Witte de praktijk van de bedrijfscollecties niet van binnenuit kent. Zo noemt hij werknemersinspraak een goed middel om de betrokkenheid bij de kunstcollectie te verhogen. Maar net als museumdirecteuren bouwen bedrijfscollectioneurs zorgvuldig een uitgewogen collectie op. Vanuit hun dubbele expertise, van zowel de bedrijfscultuur als de hedendaagse kunst, kunnen zij risicovolle aankopen doen die met inspraak nooit zouden plaatsvinden. Ook de aanbeveling een communicatiespecialist de kunst te laten verzamelen is niet zinnig: je kunt dan voorspellen dat de scherpe kantjes die sommige bedrijfscollecties uitdagend maken er af zullen gaan. Hester Alberdingk Thijm, hoofd van de AkzoNobel Collectie reageerde op Wittes betoog dan ook met *"woorden, woorden, woorden!"*

Als adviseur bij de toenmalige afdeling Kunst & Vormgeving van KPN heb ik ervaren wat het belang is van een kunstadviseur die met het ene been in het bedrijf staat en met het andere in de kunstwereld. Tegelijk toont het volgende praktijkvoorbeeld aan hoe (in tegenstelling tot wat Witte in zijn onderzoek beweert) een bedrijfscollectie kan aansluiten bij de doelstelling van het bedrijf én een autonome status kan bezitten. In 1994 verzochten wij de Duitse fotograaf Andreas Gursky, toen al een beroemdheid, de fotografie te verzorgen voor het KPN Jaarverslag. Een lastige opdracht, want de jaarverslagcommissie was uitgesproken in haar onderwerpkeuze voor de vier te maken foto's. Gursky, die nog nooit een dergelijke opdracht had aangenomen maar zich door ons had laten overhalen, wilde vooral zijn eigen onderwerpen kiezen. Eindeloos leken de dagenlange ritten samen met Gursky door Nederland, van de satellietschotels in het Friese Burum tot het Postsorteercentrum in Roosendaal, op zoek naar situaties die zowel voor hem als voor KPN een bevredigend beeld zouden opleveren. In de auto werd gesproken over kunst, favoriete kunstenaars en over de kunstcollectie van de KPN. In de jaarverslagcommissie wisten we de leden te overtuigen van het belang om Gurskys werk te koppelen aan het beeld dat KPN wilde uitdragen naar buiten. Blijkbaar spraken we zowel de taal van het bedrijf als die van de kunstenaar. Resultaat was een bijzonder jaarverslag dat nu, vanwege Gurskys fotografie, een 'collector's item' is. Ook kon KPN, door de goede relatie die we met Gursky hadden opgebouwd, tegen gunstige voorwaarden twee grote foto's van hem aankopen.

Terug naar het symposium. Naast Witte's onderzoek was een ander teken van durf de uitnodiging aan museumdirecteuren Benno Tempel (Gemeentemuseum, Den Haag) en Meta Knol (Stedelijk Museum De Lakenhal) in het forum plaats te nemen. Beiden leken de schisma's die Strengers wilde slechten overeind te houden. Tempel zag niet zoveel onderscheid tussen de verschillende bedrijfscollecties en vond ze niet museaal (zonder aan te geven welk criterium hij daarvoor aanlegde).